

Ο ΠΑΠΥΡΟΣ BODMER IX (*)

ΥΠΟ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Ν. ΣΙΜΩΤΑ ΔΡΟΣ Θ.

Αἰ ὡς ἄνω ἐπενεχθεῖσαι συμπληρώσεις ἢ διορθώσεις δὲν φαίνεται νὰ προέρχωνται ἐκ μεταγενεστέρας χειρὸς, ὅπως, ὡς γνωστόν, συμβαίνει οὐχὶ σπανίως εἰς πλείστους ἄλλους παπύρους, ἀλλὰ τὸ ἄνταντίον εἶναι πιθανώτατα ἔργον τοῦ ἰδίου τοῦ ἀντιγραφέως, ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς ἐργασίας του θὰ ἀντελήφθη τὴν ἐσφαλμένην γραφὴν καὶ διώρθωσε τὸ κείμενον ἄνωθεν τῆς οἰκείας θέσεως. Τοῦτο δύναται τις νὰ συμπεράνη ἐκ τοῦ ὅτι ὁ γραφικὸς χαρακτήρ ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ ὁ αὐτός. Ἐνιαχοῦ διακρίνονται στιγμαὶ καὶ ἐπὶ τινων γραμμάτων μεμονωμένων ἢ συλλαβῶν καὶ λέξεων³¹. Κατὰ τὸν ἐκδότην ἡ σημασία τούτων εἶναι ἄγνωστος³². Ἐν τούτοις ἡ χρῆσις τῶν σημείων τούτων δὲν πρέπει νὰ ξενίζη τὸν ἀναγνώστην, διότι εἶναι γνωστοτάτη εἰς τοὺς ἀρχαίους κώδικας, ἐνθα εἰς πλείστας περιπτώσεις ἀπαντοῦν αἱ στιγμαὶ αὗται ὑπεράνω γραμμάτων πρὸς δῆλωσιν ὑπάρχοντος λάθους ἀντιγραφικοῦ³³.

Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐν τῷ ἡμετέρῳ κειμένῳ δὲν ὑπάρχει ἀντιγραφικόν τι σφάλμα κάτωθεν τῶν στιγμῶν τούτων, φαίνεται νὰ ἐτέθησαν αὗται ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἢ ἔστω μεταγενεστέρου ἀντιγραφέως ἀμφιβάλλοντος ὡς πρὸς τὴν ὀρθότητα τῆς τοιαύτης γραφῆς. Τοῦτο εἶναι πιθανώτατον, διότι τὸ χωρίον Ψαλμ. 34,8, ἐνθα μία τοιαύτη στιγμή, εἶναι ὡς βλέπει καὶ ὁ ἀναγνώστης πράγματι ἐσφαλμένως ἀντιγεγραμμένον. Εἶναι δὲ τοῦτο ἐν ἐπὶ πλέον τεκμήριον περὶ τῆς ἀποδόσεως τῆς ἐργασίας ταύτης εἰς ἀντιγραφεὰ μὴ ἑλληνα· διότι δὲν θὰ ἦτο οὗτος εἰς θέσιν νὰ κρίνῃ ἐὰν ἐπρόκειτο πράγματι περὶ λάθους ἢ ὄχι.

Τὸ κείμενον βρίθῃ ὀρθογραφικῶν καὶ ἄλλων σφαλμάτων ὡς ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ εἰς τὸν πάπυρον Bodmer II. Ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης, διακρίνονται ἑκατὸν τεσσαράκοντα διάφοροι γραφαί, ἐκ τῶν ὁποίων ὑπὲρ τὰς τεσσαράκοντα δύναται νὰ θεωρηθῶν ὡς παραλλαγαὶ ἢ καὶ ἀποκλίσεις ἐν γένει ἀπὸ τοῦ συνήθους ἐν γράσει κειμένου τῶν Ο'.

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 324 τοῦ προηγουμένου τεύχους.

31. Βλ. π.χ. ἘΝ ΑΥΤΗ (ψ. 34,8γ), ΕΤΑΠΕΙΝΩΣΑ ἘΝ ΝΕΙΣΤΕΙΑ (ψ. 34,13β)

32. Βλ. Μ. Testyż, μν. ἐν., σ. 74.

33. Βλ. π.χ. ἐν Σ' ΑΝΤΑΠΟΔΟΣΕΙΝ (ἀντὶ ΑΝΤΑΠΟΔΟΣΙΝ, Ἡσ. 66,6α), ΠΟΙΗΣΑΙΩΣΑΙΩΣΗ ΔΥΝΑΜΙΣ ΣΟΥ (ἀντὶ ΠΟΙΗΣΑΙ ΩΣ Η ΔΥΝΑΜΙΣ ΣΟΥ, Ἐκκλ. 9,10α), ΕΚΘΗΛΑΣΑΝΤΕΣ ΠΑΤΡΥΦΗΣΗΤΕ (ἀντὶ ΕΚΘΗΛΑΣΑΝΤΕΣ ΤΡΥΦΗΣΗΤΕ, Ἡσ. 66,11β), ΚΑΙ ΠΡΟΣΕΤΑΞΕΝ ἈΒΑΣΙΑΕΥΣ (ἀντὶ ΚΑΙ ΠΡΟΣΕΤΑΞΕΝ Ὁ ΒΑΣΙΑΕΥΣ, Α' Μακκ. 10,62α) κλπ. Ὁ τρόπος οὗτος εἶναι γνωστὸς καὶ ἐν τῷ παπύρῳ Bodmer V.

Τὰ ὀρθογραφικὰ σφάλματα δέον νὰ ἀποδοθοῦν κυρίως εἰς τὴν σύγχυσιν τῶν φωνηέντων. Τοῦτο εἶναι σύνηθες φαινόμενον τῶν τελευταίων προχριστιανικῶν καὶ πρώτων χριστιανικῶν αἰώνων, προέρχεται δὲ ἐκ τῆς συνεχῶς αὐξανομένης διαφθορᾶς τῆς προφορᾶς καὶ τῆς δυσχερείας περὶ τὴν διάκρισιν μεταξὺ βραχέος καὶ μακροῦ.

Ἐν τῷ ἡμετέρῳ κειμένῳ πολλάκις παρατηρεῖται τοιαύτη σύγχυσις τῶν φωνηέντων Ο καὶ Ω. Ἀντὶ τοῦ Ω ἀπαντᾷ συνηθέστατα Ο, π.χ. ΥΨΟ-ΣΑΤΕ³⁴, ΖΟΗΝ³⁵, ΠΡΟΣΟΠΟΝ³⁶. κ.λ.π. ἐνῶ τὸ ἀντίθετον (δηλ. Ω ἀντὶ Ο) εἶναι πολὺ σπάνιον, π.χ. ΑΝΘΡΟΠΩΣ³⁷, ΩΠΕΙΣΩ³⁸ κ.λ.π.

Ἡ ἐναλλαγὴ τῶν γραμμάτων τούτων παρουσιάζεται ἤδη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ β' π.χ. αἰῶνος λαμβάνουσα συνεχῶς μεγαλυτέραν ἔκτασιν κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους καὶ πρὸ παντὸς εἰς τὰ ἰδιωτικὰ κείμενα, ἐνῶ εἰς τὰ δημόσια καὶ ἐπίσημα ἐμφανίζεται πολὺ σπανιώτερον³⁹.

Ἐντεῦθεν ἐνισχύεται ἡ ἀνωτέρω διατυπωθεῖσα ἄποψις ὅτι καὶ τὸ ἡμέτερον κείμενον εἶναι ἰδιωτικῆς χρήσεως⁴⁰.

Ὡσαύτως παρατηρεῖται συχνῇ ἡ σύγχυσις μεταξὺ τοῦ ΑΙ καὶ τοῦ Ε, οἷον· ΕΝΕΣΕΙΣ⁴¹, ΚΑΤΕΣΧΥΝΘΗ⁴², ΠΟΛΛΕ⁴³ κλπ. ἀλλὰ καὶ ΓΕΥΣΑΣΘΑΙ (ὡς προστακτικὴ)⁴⁴.

Παρόμοιον παρουσιάζεται καὶ εἰς τοὺς μεγάλους κώδικας οἷον· ΕΠΑΙΝΕΘΗΣΕΤΕ⁴⁵, ΕΞΟΛΟΘΡΕΥΣΕ⁴⁶, ΠΕΣΗΤΕ⁴⁷, ΓΕΥΣΑΣΘΑΙ (ὡς προστακτικὴ)⁴⁸, ΙΔΕΤΑΙ⁴⁹, ΘΑΙΨΑΙΩΝ⁵⁰ κλπ.

34. Ψαλμ. 33, 4β.

35. Ψαλμ. 33,13α.

36. Ψαλμ. 34,5α.

37. Ψαλμ. 33,13α.

38. Ψαλμ. 34,4β.

39. Βλ. E. Meyser, Grammatik der Griechischen Papyri aus der Ptolemeärzeit, Neue Ausgabe, Bd. I. Benlin—Liepzig, 1923, σ. 79.

40. Ἐπειδὴ δὲ ὁ μὲν πάπυρος Bodmer II εἶναι ἐπίσημος καὶ ἀπηλλαγμένος τῶν συγχύσεων τούτων (πρβλ. καὶ Σ. Ἀγουρίδου, μν. ξ., σ. 33), ὁ δὲ ἡμέτερος βρῆθαι τοιούτων θὰ ἔπρεπε νὰ θεωρηθῇ οὗτος ὡς μεταγενέστερος ἐκείνου (τοῦ Bodmer II) ὅστις συνήθως κρίνεται ὡς ἀνήκων εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 3 μ.Χ. αἰῶνος.

41. Ψαλμ. 33,2β.

42. Ψαλμ. 33,6β.

43. Ψαλμ. 33,20α.

44. Ψαλμ. 33,9α.

45. Ψαλμ. 33,3α (D[Basilicensis]),

46. Ψαλμ. 33,17β (D).

47. Ψαλμ. 34,8γ (D).

48. Ψαλμ. 33,9α (A,B,M).

49. Ψαλμ. 33,9α (A.)

50. Ψαλμ. 33,18β (A).

Ἐπίσης συγχέεται τὸ ΕΙ καὶ Ι, ὡς ὁν ΘΛΕΙΨΕΩΝ⁵¹, ΜΕΙΣΟΥΝΤΕΣ⁵², ΔΙΕΣΧΕΙΣΘΗΣΑΝ⁵³, ΕΠΙΝΑΣΑΝ⁵⁴, ΓΙΝΩΣΚΙ⁵⁵ κλπ.

Παρόμοιον ἐμφανίζεται καὶ εἰς τοὺς μεγάλους κώδικας, ὡς ὁν ΑΙΝΕΣΕΙΣ⁵⁶, ΕΚΚΛΕΙΝΟΝ⁵⁷, ΜΕΙΣΟΥΝΤΕΣ⁵⁸, ΕΚΘΛΕΙΒΩΝ⁵⁹, ΩΝΙΔΕΙΣΑΝ⁶⁰, ΤΑΠΙΝΟΥΣ⁶¹, ΕΤΑΠΙΝΟΥΝ ΕΝ ΝΗΣΤΙΑ⁶², ΕΠΙΝΑΣΑΝ⁶³, ΒΟΗΘΙΑΝ⁶⁴, ΕΤΑΠΙΝΟΥΜΗΝ⁶⁵, ΩΝΙΔΙΑΣΑΝ⁶⁶, ΓΙΝΩΣΚΙ⁶⁷.

Συνήθης τυγχάνει ὡσαύτως καὶ ἡ χρῆσις τοῦ ΟΙ ἀντὶ τοῦ Υ, π.χ. ΜΕΓΑΛΟΙΝΑΤΕ⁶⁸ ΜΑΡΤΟΙΡΕΣ⁶⁹, ΜΟΙΚΤΥΡΙΣΜΟΝ⁷⁰ κλπ.

Ἄλλαι ἐναλλαγαὶ ἀπαντοῦν σπανιότερον, ὡς ὁν τῶν ΕΙ καὶ Η, π.χ. ΔΕΕΙΣΙΝ⁷¹, ΝΕΙΣΤΕΙΑ⁷², τῶν Ε καὶ Η π.χ. ΠΟΛΗΜΟΥΝΤΑΣ⁷³, ΧΕΙΛΕ⁷⁴, κλπ.

Ἄπαξ γράφεται Ε ἀντὶ Ι (ΕΔΕΤΕ)⁷⁵, Η ἀντὶ Υ (ΘΗΡΕΟΥ)⁷⁶, ΟΙ ἀντὶ Ι (ΑΤΕΚΝΟΙΑΝ)⁷⁷, ΟΥ ἀντὶ Ο (ΕΞΩΛΟΥΘΡΕΥΣΑΙ)⁷⁸, Τ ἀντὶ Δ (ΔΑΥΙΤ)⁷⁹, καὶ Ι ἀντὶ Η (ΟΛΙΘΙΜΑ)⁸⁰. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἀπαντᾷ ὑπὸ

51. Ψαλμ. 33,7β, 18β,20α.

52. Ψαλμ. 33,22β.

53. Ψαλμ. 34,15 γ.

54. Ψαλμ. 33,11α.

55. Ψαλμ. 34,8α κλπ.

56. Ψαλμ. 33,2β (M [Murbacensis]).

57. Ψαλμ. 33,15α (M,Σ,Α).

58. Ψαλμ. 33,22β (Σ).

59. Ψαλμ. 34,5β (B).

60. Ψαλμ. 34,7β (M).

61. Ψαλμ. 33,19β (Σ).

62. Ψαλμ. 34,13β (Σ).

63. Ψαλμ. 34,11α.

64. Ψαλμ. 34,2 (Σ).

65. Ψαλμ. 34,14β (Σ).

66. Ψαλμ. 34,7β (B).

67. Ψαλμ. 34,8α (B) κλπ.

68. Ψαλμ. 33,4α.

69. Ψαλμ. 33,11.

70. Ψαλμ. 33,14α.

71. Ψαλμ. 33,16β.

72. Ψαλμ. 34,13β.

73. Ψαλμ. 34,1β.

74. Ψαλμ. 33, 14β.

75. Ψαλμ. 33,9α.

76. Ψαλμ. 34,2.

77. Ψαλμ. 34,12β.

78. Ψαλμ. 33,17β.

79. Ψαλμ. 34,1.

80. Ψαλμ. 34,6α.

τὴν ἀντίθετον μορφήν (H ἀντὶ I) καὶ εἰς τοὺς D (ΓΗΝΩΣΚΕΙ)⁸¹ καὶ M (ΔΙΕ-
ΣΧΗΣΘΗΣΑΝ)⁸² κλπ.

Ἐξ ἄλλου ἀπαντᾷ καὶ ἀντικατάστασις τῶν δύο ὁμοίων γραμμάτων δι'
ἐνὸς μόνου, οἷον τοῦ ρρ καὶ μμ, ὡς βλέπει τις εἰς τὰς λέξεις π.χ. ΕΡΟΙΣΑ-
ΤΟ⁸³, ΣΥΝΤΕΤΡΙΜΕΝΟΙΣ⁸⁴ κλπ.

Τὸ φαινόμενον τοῦτο εἶναι γνωστὸν καὶ ἐκ τοῦ κειμένου τοῦ κώδικος B
καὶ δὴ ἐν τῇ ἐν Ψαλμ. 33,5α ἰδίᾳ λέξει (ΕΡΥΣΑΤΟ). Φαίνεται ὅμως ὅτι
μεταγενεστέρως ἐγένετο διόρθωσις καὶ προστετέθη ἄνωθεν τῆς οἰκείας θέσεως
τὸ ἐλλείπον δεύτερον ρ⁸⁵.

Ἀντιθέτως ἀπαντᾷ καὶ περιπτώσις καθ' ἣν ἔχομεν ἀδικαιολόγητόν πως
διπλασιασμόν τοῦ γ (ΜΑΣΤΙΓΓΕΣ)⁸⁶. Ἡ γραφή αὕτη πιθανώτατα ἐσχημα-
τίσθη κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ ἔχοντα ὡς θέμα δύο γ ὀνόματα (ὡς π.χ. πλά-
στιγξ-γγος κλπ), ὥστε νὰ πρέπη νὰ ἀποδοθῇ μᾶλλον εἰς σφάλμα προερχό-
μενον ἐξ ἀγνοίας τῆς γλώσσης.

Πρὸς τοῦτοις παρατηροῦνται ἐνιαχοῦ καὶ συγχοπαὶ τινες καὶ κολοβώ-
σεις λέξεων, οἷον ΠΟΙΟΥΝ (ἀντὶ ποιούντας)⁸⁷, ΠΛΗΝΑΕΣΟΥΣΙΝ (ἀντὶ
πληνμελέσουσιν)⁸⁸, ΣΥΝΛΑΒΕ (ἀντὶ συναβέτω)⁸⁹ κλπ.

Ὡς δ' ἐλέχθη δὲν εἶναι εὐάριθμοι καὶ αἱ λοιπαὶ παραλλαγαὶ
τοῦ κειμένου οἷον ΠΑΡΕΛΑΒΕ (ἀντὶ παρεμβαλεῖ)⁹⁰, ΤΟΝ ΦΟΒΟΥ-
ΜΕΝΟΝ (ἀντὶ κύκλω τῶν φοβουμένων αὐτὸν)⁹¹, ΛΑΛΕΙΝ (ἀντὶ
λαλῆσαι)⁹² ΔΙΚΑΙΟΙ ΕΚΕΚΡΑΞΑΝ (ἀντὶ ἐκέκραξαν οἱ δίκαιοι)⁹³.
ΕΝ ΑΥΤΩΝ (ἀντὶ ἐν ἐξ αὐτῶν)⁹⁴, ΠΑΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΑΔΙΚΟΥΝ-
ΤΑΣ ΜΕ (ἀντὶ τοὺς ἀδικούντάς με)⁹⁵, ΚΑΙ ΕΚΧΕΟΝ (ἀντὶ ἐκ-
χεον)⁹⁶, ΟΣ (ἀντὶ ὡσεὶ)⁹⁷, ΑΝΤΑΠΕΔΟΣΑΝ ΜΟΙ ΠΟΝΗΡΑ ΑΝΤΙ

81. Ψαλμ. 34,8α.

82. Ψαλμ. 34,15γ.

83. Ψαλμ. 33,5β.

84. Ψαλμ. 33,19α.

85. Ἐπειδὴ τοιοῦτου εἶδους διορθώσεως ἀπαντοῦν καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ B, θὰ ἦδύ-
νατό τις νὰ ὑποθέσῃ ἰδιαιτέραν τινὰ σχέσιν αὐτοῦ πρὸς τὸ κείμενον τοῦ ἡμετέρου παπύρου.

86. Ψαλμ. 33,15α.

87. Ψαλμ. 33,17α.

88. Ψαλμ. 33,23β.

89. Ψαλμ. 34,8β.

90. Ψαλμ. 33,8.

91. Ψαλμ. 33,8.

92. Ψαλμ. 33,14β.

93. Ψαλμ. 33,18α.

94. Ψαλμ. 33,21β.

95. Ψαλμ. 34,1β.

96. Ψαλμ. 34,3α.

97. Ψαλμ. 34,5α.

KAKON (ἀντί ἀναπαεδίδοσάν μοι πονηρά ἀντί καλῶν)⁹⁸, ΕΤΑΠΕΙΝΩΣΑ (ἀντί ἑταπείνου)⁹⁹, ΩΣ ΠΕΝΘΟΝ ΕΙ ΣΚΟΙΘΡΟΠΙΑΖΟΝ ΟΥΤΩΣ ΕΤΑΠΕΙΝΩΘΗΝ (ἀντί ὡς πενθῶν καὶ σκυθρωπάζων οὕτως ἑταπεινούμενην)¹⁰⁰, ΕΛΘΕΤΩ ΑΥΤΩ ΑΠΑΤΙΣ ΗΝ ΟΥ ΓΙΝΩΣΚΙ ΚΑΙ ΘΗΡΑ ΗΝ ΕΚΡΥΨΕΝ ΣΥΝΛΑΒΕ ΑΥΤΟΝ ΚΑΙ ΕΝ ΤΗ ΠΑΚΙΔΕΙ ΠΕΣΗΤΕ ΕΝ ΑΥΤΗ (ἀντί ἐλθέτω αὐτοῖς παγίς, ἦν οὐ γινώσκουσιν, καὶ ἡ θήρα, ἦν ἐκρυψαν, συλλαβέτω αὐτούς, καὶ ἐν τῇ παγίδι πεσοῦνται ἐν αὐτῇ)¹⁰¹. Ἡ τελευταία αὕτη παραλλαγή φαίνεται ὅτι βασιζέται εἰς χειρόγραφον ἔχον ὑπ' ὄψιν τοῦ σχετικῆν διόρθωσιν ὑπάρχουσαν ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ Σ. Εἰς τὸν κώδικα τοῦτον τὸ χωρίον ἀπαντᾷ εἰς τὸν πληθυντικὸν πλὴν τοῦτο προφανῶς ἀποτελεῖ μεταγενεστέραν μεταβολὴν τοῦ κειμένου, διότι ἀνωθεν τοῦ (αὐτ)ΟΙΣ ὑπάρχει Ω ([αὐτ]Ω) καὶ ἐπὶ τοῦ (γινώσκ)ΟΥΣΙΝ τίθενται στιγμαί. Ὡσαύτως στιγμαί τίθενται καὶ ἐπὶ τοῦ τελευταίου ῥήματος τοῦ αὐτοῦ στίχου (ΠΕΣ)ΟΥΝΤΑΙ.

Σημειωτέον ὅτι καὶ ἐν τῷ ἡμετέρῳ πατύρῳ μετὰ τὸ ῥῆμα τοῦτο ὑπάρχει μία τοιαύτη στιγμή.

Ταῦτα μαρτυροῦν ἀναμφιβόλως ὅτι ὁ ἡμέτερος πάπυρος ἀκολουθεῖ μεταγενεστέραν διόρθωσιν τοῦ κειμένου προσερχομένην εἴτε ἐκ τοῦ διορθωμένου κώδικος Σ ἢ ἐκ τινος ἄλλου, ἐκ τοῦ ὁποίου προῆλθεν καὶ τὸ διορθωμένον κείμενον τοῦ Σ.

Πρὸς τούτοις ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι τινὲς ἀποκλίσεις ἀπὸ τῆς κανονικῆς μορφῆς τοῦ κειμένου, αἱ ὁποῖαι δὲν στεροῦνται σπουδαιότητός τινος ἀν καὶ περιλαμβάνουν ἐναλλαγὴν μεμονωμένων μόνον γραμμάτων, ὡς π.χ. ΕΝΕΚΡΑΞΕΝ (ἀντί ἐκέκραξεν)¹⁰², ΕΠΕΛΠΕΙΖΕΙ (ἀντί ἐλπίζει)¹⁰³, ΕΓΖΗΤΟΥΝΤΕΣ (ἀντί ἐκζητοῦντες)¹⁰⁴, ΕΓ ΓΗΣ (ἀντί ἐκ γῆς)¹⁰⁵, ΕΝΓΟΙΣ (ἀντί ἐγγύς)¹⁰⁶, ΑΝΑΣΘΗΤΙ (ἀντί ἀνάστηθι)¹⁰⁷, ΟΛΙΘΙΜΑ (ἀντί ὀλίσθημα)¹⁰⁸, ΠΑΚΙΔΟΣ (ἀντί παγίδος)¹⁰⁹, ΑΠΑΤΙΣ (ἀντί παγίς)¹¹⁰ κλπ.

98. Ψαλμ. 34,12α.

99. Ψαλμ. 34,13β.

100. Ψαλμ. 34,14β.

101. Ψαλμ. 34,8.

102. Ψαλμ. 33,7α.

103. 33,9β. Τὸ ῥῆμα τοῦτο εἶναι γνωστὸν καὶ ἐκ τοῦ κειμένου τῶν Ο', χρησιμοποιεῖται δὲ σχεδὸν ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ βιβλίον τῶν Ψαλμῶν.

104. 33,14β.

105. Ψαλμ. 33,17β.

106. Ψαλμ. 33,19α.

107. Ψαλμ. 34,2.

108. Ψαλμ. 34,6α.

109. Ψαλμ. 34,7α. Τὸ αὐτὸ ἀπαντᾷ καὶ ἐν 34,8γ.

110. Ψαλμ. 34,8α.

Ἡ ἐναλλαγή Κ καὶ Γ εἶναι γνωστὴ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ μάλιστα λέξει, καὶ ἐν τῷ Σ καὶ δὴ ἐν Ψαλμ. 34,7α (ΠΑΚΙΔΟΣ). Παραδόξως δὲ αὐτόθι μετὰ τὴν ἐσφαλμένην ἀπαντᾷ ἀπαξ καὶ ἡ ὀρθὴ γραφὴ τῆς λέξεως (ΠΑΓΙΣ)¹¹¹, ἀλλὰ παρουσιάζεται κατωτέρω πάλιν ἡ ἐσφαλμένη (ΠΑΚΙΔΙ)¹¹².

Σολοικισμοὺς καὶ τὰ παρόμοια δὲν παρουσιάζει τὸ κείμενον πλὴν τῆς σολοικιζούσης πῶς φράσεως, ΕΠΕΙ ΤΩ ΣΩΤΗΡΙΟΥ ΑΥΤΟΥ (ἀντὶ ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ αὐτοῦ)¹¹³.

Ἐνιαχοῦ τὰ ἄρθρα παραλείπονται ἀδικαιολογητῶς ὡς ἐν Ψαλμ. 33,18α, 20α, 34,6α, 8β.

Τὰ ἄρθρα ταῦτα ἀντιγραφικὰ σφάλματα προδίδουν ἐκ πρώτης ὄψεως τὴν ἔλλειψιν ἰδιαίτερας τινὸς φροντίδος διὰ τὴν πιστὴν ἀντιγραφὴν τοῦ ἡμετέρου κειμένου, τὴν ὁποίαν παρουσιάζουν π.χ. οἱ ἄλλοι ἀρχαῖοι κώδικες πρὸς τοὺς ὁποίους ἐγένετο ἀνωτέρω βραχεῖα σχετικῶς σύγκρισις. Καὶ ἐκ τούτου ἐνισχύεται ἡ πιθανότης περὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ χαρακτῆρος τοῦ παπύρου. Ἐπίσης ἐκ πασῶν τῶν μνημονευθεισῶν γλωσσικῶν ἀτελειῶν φανεροῦται ἡ μὴ ἑλληνικὴ καταγωγὴ τοῦ ἀντιγραφῆως.

Ὡς ἤδη ἐλέχθη, ἀντιγραφικαὶ ἐργασίαι ἐπὶ ἑλληνικῶν χειρογράφων δὲν ἐξετελοῦντο μόνον ὑπὸ ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ μὴ ἑλλήνων, οἱ ὅποιοι ἤσαν ἀπλῶς καλλιγράφοι καὶ ἐξησκημένοι εἰς τὴν ἀντιγραφὴν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ πάπυρος Bodmer IX ἀνευρέθη ἐν Αἰγύπτῳ, εἶναι δὲ γνωστὸν, ὅτι αὐτόθι ἐγένοντο πολλαὶ τοιοῦτου εἶδους ἐργασίαι ὑπὸ μὴ ἑλλήνων ἀντιγραφῆων λόγῳ τῆς ἐξαπλώσεως τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης δὲν ἀποκλείεται νὰ ἔχη καὶ οὗτος γραφὴ ὑπὸ μὴ ἑλλήνος. Διότι μόνον μὴ ἑλλην θὰ ἦτο δυνατόν νὰ διαπράξῃ τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα σχεδὸν ἀσυγχώρητα ἀντιγραφικὰ σφάλματα.

Εἶναι δὲ πολὺ πιθανὴ ἡ ἀποψις τοῦ ἐκδότου ὅτι ὁ ἀντιγραφεὺς θὰ ἦτο Κόπτης¹¹⁴.

Πολλὰ περὶ τὴν ὀρθογραφίαν ἰδιορρυθμίαι, αἱ ὁποῖαι παρατηροῦνται εἰς τὸν ἡμέτερον πάπυρον καὶ ὑπάρχουν καὶ εἰς τὰ κοπτικὰ χειρόγραφα, συνηγοροῦν ὑπὲρ τῆς ὑποθέσεως ταύτης.

Ἡ ἀλλαγὴ π.χ. τοῦ Ι εἰς Ε ἐν τῇ λέξει ΕΔΕΤΕ (ἴδετε)¹¹⁵, ἥτις ἄλλως πῶς κρινομένη θὰ ἐθεωρεῖτο ὡς ἀναγκαία πρὸς ἀποφυγὴν συγχύσεως λόγῳ τοῦ προηγηθέντος Ι (ΚΑΙ), δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ ὀφείληται εἰς τὸ ὅτι ὁ ἀντιγραφεὺς ἦ ὁ ὑπαγορευτὴς ἦτο Κόπτης, ἐφ' ὅσον εἶναι γνωστὸν ὅτι τὸ γραμματικὸν τοῦτο φαινόμενον εἶναι ἴδιον τῶν Κοπτῶν¹¹⁶.

111. Ψαλμ. 34,8.

112. Ψαλμ. 34,8γ. Τὸ ἀντίθετον φαινόμενον (Γ ἀντὶ Κ) εἶναι γνωστὸν καὶ εἰς τὸν κώδικα Σ Petr. βλ. π.χ. ΑΠΟΙΡΥΨΩ (ἀντὶ ἀποκρύψω. Σοφ. Σολ. 6,22α)

113. Ψαλμ. 34,9β.

114. Βλ. M. Testyż, μν. ξ., σ. 10.

115. ψαλμ. 33. 9α.

116. Βλ. E. Meyer, μν. ξ., σ. 80.

Ἡ προέλευσις τῶν ἄλλως ἀκατανοήτων κολοβώσεων λέξεων τινων δέον νὰ ἀποδοθῇ ἐπίσης εἰς κοπτικὴν χεῖρα, διότι τοιαῦται κολοβώσεις καὶ συγκοπαὶ πλείστων ἐλληνικῶν λέξεων καὶ ἡ κατ' ἐλεύθερον τρόπον ἀντιγραφή αὐτῶν ἤτο συνήθης παρὰ τοῖς Κόπταις.

Οὕτως ἐξηγεῖται καὶ ἡ κατὰ συγκοπὴν ἐσφαλμένη γραφή ΠΛΗΝ (ΜΕ) ΛΕΣΟΥΣΙΝ¹¹⁷. Δὲν πρέπει δὲ νὰ νομισθῇ, ὅτι πρόκειται ἐνταῦθα περὶ συναίρέσεως¹¹⁸, διότι δὲν ὑπάρχει ἐν τῷ παπύρῳ τὸ ἀπαραίτητον σημεῖον τῆς συναίρέσεως.

Μεγαλύτεραν σπουδαιότητα ἔχουν ἐνταῦθα αἱ παραλλαγαὶ τοῦ κειμένου, διότι αἱ πλείσται ἐξ αὐτῶν δὲν ἀπαντοῦν ἢ εἰς χειρόγραφα, τὰ ὅποια διασώζουσι τὸ ἐν Αἰγύπτῳ συνήθως ἐν χρήσει κείμενον καὶ δὴ τὸ ἐν τῇ Ἄνω Αἰγύπτῳ, ἔνθα λόγῳ τῆς ἐλλείψεως ἐλληνομαθοῦς κόσμου, ἐγένοντο μεταφράσεις τῶν Γραφῶν εἰς τὴν Κοπτικὴν γλῶσσαν. Τὸ ἐν Ψαλμ. 33,48 ΥΨΟΣΑΤΕ (ἀντὶ ὑψώσωμεν) μαρτυρεῖται π.χ. καὶ ἐν τοῖς χειρογράφοις 1093, 1221 καὶ U. Τὸ ἐν Ψαλμ. 33,5α ΕΓΩ, τὸ ὁποῖον ἐν τῷ ἡμετέρῳ παπύρῳ προτάσσεται τοῦ ΕΞΕΖΗΤΗΣΑ κλπ., ἀποτελεῖ προσθήκην γνωστὴν καὶ ἐν 1221, 2038 καὶ U. Τὸ ἐν Ψαλμ. 33,13β ΚΑΙ, τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸ προτάσσεται τοῦ β' ἡμιστιχίου, μαρτυρεῖται πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ἐν U. Ἡ ἐν Ψαλμ. 33,18α σειρά τῶν λέξεων (ΔΙΚΑΙΟΙ ΕΚΕΚΡΑΞΑΝ ἀντὶ ἐκέκραξαν οἱ δίκαιοι) μαρτυρεῖται καὶ ἐν 2038 καὶ U. Ἡ ἐν Ψαλμ. 33,21β προσθήκη τοῦ ΜΗ μαρτυρεῖται καὶ ἐν 2013, 1093. Τὸ ἐν Ψαλμ. 34,3α ΘΑΙΒΟΝΤΟΝ ΜΟΥ (ἀντὶ καταδιωκόντων με) μαρτυρεῖται καὶ ἐν U. Ἡ ἐν Ψαλμ. 34,4β προσθήκη τοῦ ΠΑΝΤΕΣ πρὸ τοῦ ΟΙ ΛΟΓΙΖΟΜΕΝΟΙ ΜΟΥ μαρτυρεῖται καὶ ἐν 2013, 1221 κλπ. Ταῦτα πάντα καθιστοῦν λίαν πιθανὴν τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι ὁ ἀντιγραφεὺς ἢ ὁ ὑπαγορευτὴς Κόπτης ὦν, θὰ εἶχε ἐνώπιόν του κοπτικὸς τύπος κειμένου.

Ἐξ ἄλλου ἐσφαλμένοι γραφαὶ λέξεων ὡς ΑΝΑΣΘΗΤΙ (ἀντὶ ἀνάστηθι)¹¹⁹, ΟΛΙΘΙΜΑ (ἀντὶ ὀλίσθημα)¹²⁰, ΑΠΑΤΙΣ (ἀντὶ παγίς)¹²¹ κλπ. προδίδουσι ὅτι ὁ ἀντιγραφεὺς ἐγνώριζε μὲν ἀνάγνωσι καὶ γραφὴν ἐλληνικὴν, ἐστερεῖτο ὅμως ἐπαρκῶς γνώσεως τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης, ἐξ οὗ παρεισέφρουσαν εὐκόλως καὶ τὰ ἀδικαιολόγητα ταῦτα σφάλματα. Ἡ σύγχυσις δὲ τοῦ Κ καὶ Γ ὡς ἐν Ψαλμ. 33,11β (ΕΓΖΗΤΟΥΝΤΕΣ ἀντὶ ἐκζητοῦντες), 17β (ΕΓ ΓΗΣ ἀντὶ ἐν γῆς), 34,Ε (ΠΑΚΙΑΟΣ ἀντὶ παγίδος) κλπ. παρατηρεῖται συνηθέστατα παρὰ Κόπταις.

117. Ψαλμ. 33,23β.

118. Συναίρεσις ὑπάρχουσι πλείσται εἰς τοὺς παπύρους τοὺς περιέχοντας κείμενα εἴτε βιβλικὰ εἴτε ἐξωβιβλικὰ.

119. Ψαλμ. 34,2.

120. Ψαλμ. 34,6α.

121. Ψαλμ. 34,8α.

Ἡ μὴ ἀφομοίωσις τοῦ Ν πρὸ τοῦ Γ ἐν τῇ ἐν Ψαλμ. 33 19α λέξει ΕΝΓΟΙΣ μαρτυρεῖ, ὅτι ὁ ἀντιγραφεὺς ἔγραφε καθ' ὑπαγόρευσιν, μὴ γνωρίζων δὲ τοὺς γραμματικοὺς κανόνες τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἔγραψεν ἐσφαλμένως.

Τοιαύτην ἀγνοίαν προδίδουν ἴσως καὶ αἱ «ἀπλουστεύσεις» τῆς γραφῆς προκειμένου περὶ δύο ὁμοίων συμφώνων, ὡς π.χ. ἐν Ψαλμ. 33,5β (ΕΡΟΙΣΑΤΟ ΜΕ), 11β (ΕΛΑΤΩΘΗΣΟΝΤΑΙ) κλπ.

Ἄλλα καὶ ὁ ἄλλως ἀδικαιολόγητος διπλασιασμός τοῦ γ ἐν Ψαλμ. 33, 15β (ΜΑΣΤΙΓΓΕΣ), ὅστις, ὡς ἤδη ἐλέχθη, δεόν νὰ θεωρηθῆ ὡς γραμματικὸν σφάλμα, προδίδει Κοπτικὴν ἐπίσης ἐπίδρασιν, διότι ἡ λέξις αὕτη χρησιμοποιεῖται παρὰ Κόπταις καὶ γράφεται ΜΑΣΤΙΓΞ.

Ἐξ ἄλλου καὶ ἡ μὴ ἀφομοίωσις τοῦ Ν πρὸ τοῦ Μ ἐν τῇ ἐν Ψαλμ. 33,22β λέξει ΠΑΗΝΜΕΛΕΞΟΥΣΙΝ¹²², ὑπενθυμίζει γνωστὴν ἐν τῇ γραφῇ Κοπτικὴν συνήθειαν.

Καὶ ἡ ἐν Ψαλμ. 34,9β σολοικίζουσα φράσις ΕΠΕΙ ΤΩ ΣΩΤΗΡΙΟΥ ΑΥΤΟΥ προδίδει ἀσφαλῶς ἀντιγραφέα μὴ γνωρίζοντα ἐπαρκῶς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν.

Ἡ ἐνιαχοῦ ἀπουσία τῶν ἄρθρων, περὶ ὧν ἐγένετο ἀνωτέρω λόγος, ὑπενθυμίζει κοπτικὴν συνήθειαν. Καὶ ἡ μὴ ὑπαρξίς σημείων τονισμοῦ ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ συνηγορεῖ, διότι καὶ παρὰ Κόπταις ἡ χρῆσις αὐτῶν εἶναι σπανία.

Γενικῶς ἐκ τῆς ὄλης γραφῆς, ἡ ὁποία παρουσιάζει προφανεῖς ὁμοιότητας πρὸς τὴν Κοπτικὴν, μαρτυρεῖται ὅτι ὁ ἀντιγραφεὺς θὰ ἦτο μὲν καλλιγράφος καὶ δὴ ἐξ ἐπαγγέλματος, ἡγνόει ὅμως τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, καὶ ἦτο πιθανώτατα Κόπτης¹²³. Ἐντεῦθεν ἐξηγοῦνται καὶ τὰ ἄφθονα ὀρθογραφικὰ σφάλματα, τὰ ὁποῖα θὰ ἦτο ἄστοχον νὰ ἀποδοθοῦν μόνον εἰς συνήθη καὶ μεγάλην ἔστω ἀπροσεξίαν καὶ ἀμέλειαν τοῦ ἀντιγραφέως. Αἱ δ' ἐνιαχοῦ παρατηρούμεναι μεταθέσεις λέξεων τοῦ κειμένου ἐπιβεβαιοῦν τοῦτο, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν καὶ ὅτι οἱ Κόπταις, ὡς βεβαιοῖ καὶ ὁ Till¹²⁴, ἐκινουῦντο ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς ἰδίας αὐτῶν Γραμματικῆς, ἐκ τῶν ὁποίων δὲν ἤδύναντο νὰ ἐξέλθουν.

122. Βλ. καὶ Ψαλμ. 33,23β.

123. Ἐκ πρώτης ὄψεως δὲν θὰ ἐφαίνετο ἀπίθανον νὰ πρόκειται περὶ Ἰουδαίου ἀντιγραφέως διὰ δύο κυρίως λόγους· α) διότι εἶναι γνωστόν, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι τῆς Αἰγύπτου ἂν καὶ ἡγνόουν τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἐχρησιμοποιοῦν ἐν τούτοις εὐρύτατα χειρόγραφα ἑλληνικὰ (Ἰουδαῖος εἶχε γράψει καὶ τὸν γνωστότατον πάπυρον Fouad) β) διότι χρησιμοποιεῖται παραδόξως μόνον ἡ σύντημις τῆς λέξεως ΚΥΡΙΟΣ (ΚΣ), ἡ ὁποία ὡς γνωστόν, προέρχεται ἐξ ἐπίδρασεως Ἰουδαϊκῆς (𐩶𐩢𐩨) καὶ οὐδεμίᾳ ἄλλῃ χριστιανικῇ, ὡς π.χ. πνεῦμα, ἄνθρωπος κλπ. Παρὰ ταῦτα ἡ ὑπόθεσις αὕτη δὲν φαίνεται πιθανή, διότι ἀφ' ἐνός μὲν ὁ αὐτὸς πάπυρος περιλαμβάνει καὶ τὴν ἀπολογίαὶν τοῦ χριστιανικοῦ μάρτυρος Φιλέας, ἡ ὁποία δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐνδιαφέρῃ τὸν Ἰουδαῖον, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι τὸ κείμενον παρουσιάζει, ὡς ἐξετέθη, σαφεῖς ἐνδείξεις περὶ κοπτικῆς ἐπίδρασεως.

124. Βλ. W. Till, Coptische Grammatik, Leipzig, 1955, σ. 41.

Ἐν τῷ παπύρῳ Bodmer IX δὲν χρησιμοποιοῦνται συντμήσεις, ἐνῶ αὐτὰ εἶναι συνηθέστατα ἀλλαχοῦ τοῦλάχιστον τῶν λέξεων ἀνὴρ, ἄνθρωπος, πνεῦμα, Δαυίδ. Ἐνταῦθα ἀπαντᾷ ἡ σύντμησις μόνῃς τῆς λέξεως ΚΥΡΙΟΣ (ΚΣ) ¹²⁵.

Ἐπίσης τὸ διάφαλα δὲν γράφεται εἰς ἴδιον στίχον, ὡς συνήθως συμβαίνει εἰς ἄλλους κώδικας (βλ. π.χ. Σ καὶ Β), ἀλλ' εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ κειμένου.

Ἰδιαιτέρα τις σχέσις τοῦ παπύρου πρὸς τοὺς μεγάλους ἀρχαίους κώδικας δὲν διαφαίνεται. Διότι πλὴν τῶν πολλῶν ὁμοιοτήτων, τὰς ὁποίας οὗτος παρουσιάζει πρὸς τὸν Α ἢ Σ καὶ κυρίως πρὸς τὸν Β, ὑπάρχουν καὶ πολυάριθμοι διαφοραὶ ¹²⁶. Ἐξ ἄλλου δὲν ὑπάρχει πιθανότης νὰ ἐχρησιμοποίησεν ὁ ἀντιγραφεὺς καὶ ἐβραϊκὸν τι χειρόγραφον πρὸς παραβολὴν καὶ σύγκρισιν ἢ διόρθωσιν, διότι οὐδεμία παραλλαγὴ ὑπάρχει μαρτυροῦσα τοιοῦτό τι. Ἄλλὰ καὶ γενικώτερον θὰ ἔπρεπε νὰ ἀποκλεισθῇ παρόμοιόν τι ἐφ' ὅσον οἱ ἐν Αἰγύπτῳ οὐδεμίαν γνῶσιν τοῦ ἐβραϊκοῦ κειμένου εἶχον, αἱ δὲ περὶ τὴν Π. Διαθήκην γνώσεις των ἀπεκτῶντο, ὡς βεβαίῳ καὶ ὁ Rahls ¹²⁷, ἐκ τῆς μεταφράσεως τῶν Ο'.

Ἄλλ' ὡς ἤδη ἐλέχθη, ὑπάρχουν πλεῖστοι ὅσοι ἐνδείξεις πείθουσαι ὅτι πιθανώτατα ὁ ἀντιγραφεὺς ἐν τῇ ἐργασίᾳ του ἔδρα ὡς Κόπτης. Συνεπῶς καὶ ὁ ἡμέτερος πάπυρος δέον νὰ θεωρηθῇ ὡς γραφεὶς ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ὑπὸ ἀντιγραφέως Κόπτου ἢ τοῦλάχιστον ἐπηρεασμένου ἐκ τῆς κοπτικῆς γλώσσης καὶ μὴ κατέχοντος πλήρως τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν.

Κατὰ πάσαν δὲ πιθανότητα οὗτος δὲν τυγχάνει ἐπισήμου ἀλλὰ ἰδιωτικῆς χρήσεως.

Ὡς πρὸς τὸν χρόνον γραφῆς τοῦ παπύρου ὁ ἐκδότης φρονεῖ ὅτι οὗτος εἶναι ἔργον τῶν ἀρχῶν τοῦ 4 μ.Χ. αἰῶνος ¹²⁸. Βεβαίως δὲν εἶναι συνήθως μικραὶ αἱ δυσχέρειαι χρονολογήσεως χειρογράφου καὶ μάλιστα ὅταν ὡς μόνον κριτήριον ἢ ἔστω ὡς τὸ σπουδαιότερον τεκμήριον ὑπάρχει μόνῃ ἡ γραφὴ αὐτοῦ. Διότι ἡ γραφὴ οὐχὶ σπανίως ποικίλλει κατὰ τὰς περιστάσεις. Ἀπαραίτητον λοιπὸν θὰ ἦτο νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ ὅλη κατάστασις τοῦ κειμένου καὶ τοῦ

125. Φαίνεται ὅτι ὑπάρχει ὁμοιότης μεταξὺ τοῦ παπύρου Bodmer II καὶ τοῦ ἡμετέρου ὡς πρὸς τὰς συντμήσεις. Ἐν τῷ Bodmer II ἡ λέξις ΚΥΡΙΟΣ συντέμνεται πάντοτε ὡς ἀκριβῶς καὶ ἐν τῷ ἡμέτερῳ. Ἄλλαι λέξεις μὴ συντεμνόμεναι ἐνταῦθα ὡς π.χ. ἄνθρωπος, πνεῦμα, πατήρ κλπ. πολὺ σπανίως συντέμνονται ἐν τῷ II. Πάντως ἡ μικρὰ ἔκτασις τοῦ ἡμετέρου παπύρου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παράσχη πειστικὰ στοιχεῖα ὁμοιοτήτων.

126. Καὶ τὸ γνωστὸν χωρίον Ψαλμ. 33,12 ἐξ. τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖται καὶ ἐν Α' Πέτρ. 3,10 ἐξ., ὡς καὶ ἐν Κλήμ. Α' Κορ. XXII, 1 ἐξ., πρὸς οὐδὲν ἐκ τῶν δύο τούτων κειμένων συμφωνεῖ ἂν καὶ αὐτὰ διαφέρουν πρὸς ἄλληλα (Ὡς γνωστὸν τὸ κείμενον τοῦ Κλήμεντος συμφωνεῖ πρὸς τὸ τῶν Ο', ἐνῶ τὸ τοῦ Πέτρου διαφέρει τούτου).

127. Βλ. A. Ralts, μν. ξ. σ. 22.

128. Βλ. M. Testyž, μν. ξ. σ. 7.

παπύρου ἐν γένει. Τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι δυνατὸν, διότι τὸ τμήμα τοῦ κειμένου τὸ ὁποῖον περιέχεται ἐν τῷ ἀνευρεθέντι παπύρῳ εἶναι λίαν περιορισμένον. Ὅπως δὲ ὅποτε ὅμως δὲν φαίνεται ἄστοχος ἡ γνώμη τοῦ ἐκδότου, διότι αἱ ἐνδείξεις, τὰς ὁποίας οὗτος ἐπικαλεῖται πρὸς στήριξιν τῆς γνώμης του εἶναι ἀρκούντως σοβαραὶ¹²⁹. Ἐξ ἄλλου ἡ ἐναλλαγὴ τοῦ I πρὸς τὸ OI, ἡ ὁποία παρατηρεῖται ἐνταῦθα, καὶ δὲν εἶναι ἀκόμη γνωστὴ εἰς τὸν πάπυρον Bodmer II ὁ ὁποῖος μετὰ βεβαιότητος ἀνήκει εἰς τὸν 3ον μ.Χ. αἰῶνα, προδίδει μεταγενεστέραν προέλευσιν τοῦ ἡμετέρου παπύρου. Ἡ ἀνομοιότης περὶ τὸ ὕψος τῶν γραμμάτων, ὡς συμβαίνει κυρίως μὲ τὸ Υ κλπ., εἶναι φαινόμενον παρατηρούμενον κατὰ τὴν ἐποχὴν περίπου ἐκείνην (ἐποχὴ τῆς βραδυτέρας (μεταγενεστέρως) σεσυρμένης γραφῆς).

Ὡς διεπιστάθη ἐξ ὧν ἀνωτέρω ἐξετέθησαν, δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ διατυπωθῶν θετικὰ συμπεράσματα περὶ ἐνδιαφερόντων τὴν κριτικὴν τοῦ κειμένου ζητημάτων λόγῳ τῆς βραχείας ἐκτάσεως τοῦ παπύρου.

Ἐπειδὴ δὲ δὲν ὑπάρχει μέχρι σήμερον συγχρονισμένη πλήρης κριτικὴ ἐκδοσις τοῦ κειμένου τῶν Ψαλμῶν, διὰ τῆς ὁποίας θὰ ἡδύνατό τις νὰ διαφωτισθῇ περὶ τοῦ τύπου κειμένου, τὸ ὁποῖον τὸ παρὸν χειρόγραφον ἐπακριβῶς ἀντιπροσωπεύει, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ περιοριζώμεθα εἰς εἰκασίας.

Ὅπως δὲ ὅποτε ὅμως ἡ δημοσίευσίς τοῦ παπύρου ἀποτελεῖ σπουδαῖόν τι διὰ τὴν κριτικὴν τοῦ κειμένου τῶν O', διότι ἐκ τοῦ ἀνευρεθέντος τούτου παπύρου διαφωτιζόμεθα ἔτι πλέον ὡς πρὸς τὸν τύπον κειμένου τῶν O' τὸ ὁποῖον ἦτο ἐν χρήσει ἐν Αἰγύπτῳ κατὰ τοὺς πρώτους μεταχριστιανικοὺς αἰῶνας. Ἀποδεικνύεται δὲ ὅτι σπανίζουσι αἱ οὐσιώδεις ἀποκλίσεις ἀπὸ τοῦ παραδεδομένου κειμένου τῶν O', ὅπερ καὶ τοῦτο κέκτηται μεγάλην σπουδαιότητα.

Ἄς ἐλπίσωμεν, ὅτι διὰ τῶν ἐπὶ αἰγυπτιακοῦ ἐδάφους συνεχῶς ἀξαναμένων ἀνευρέσεων τοιούτων χειρογράφων, θὰ συγκεντρωθῇ ἀρκετὸν ὕλικόν χάριν τῆς γνώσεως καὶ τῆς λύσεως πολλῶν εἰσέτι ἀγνώστων προβλημάτων περὶ τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν κριτικὴν τοῦ κειμένου τῶν O'.

Δεκέμβριος 1959

129. Ἐνθ. ἀνωτέρω σ. 10.